

Održništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 57-58.
Uredništvo i uprava
za Slovenijo i slovenski del
Julijanske Krajine
LJUBLJANA Erijevčeva 4a

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

PAPSKI OD PAPE

Više puta smo u našem listu protestirali protiv načina pisanja istarskih mjesnih imena u ovdasnoj štampi. Ne samo beogradski, već i zagrebački listovi imaju češće Abbazia mjesto Opatija, Fiume mjesto Rijeka, Lovrana mjesto Lovran itd. Ali sve to naše pisanje je bilo uzaludno, jer — misili su si urednici te velike štampe — neće valjda neki mali tjeđnik učiti nas, veliku štampu, dobrim objaćanjima i rodoljubljom. Razumije se da će niko nije na to osvrnuo, osim što je »Obzor« pred dvoje godine bio donio feljon o toj temi gdje se zastupalo ispravno mišljenje da hrvatska imena hrvatskih mesta treba pisati hrvatski bez obzira u kojoj državi se ta mjesto nalazila. Ali sve to nije pomoglo, pa smo tako ovih dana imali priliku da čitamo u jednom s uša k o m listu da se neko vjenčao u Fiumi, u jednom s plitskom smuviđelj Lovranu, u jednom z a g r e b a k o m Fiumu i Abaziju, čak i Abaciju, a u b e g r a d s k o m Postumiju. Kada smo nekim urednicima i saradnicima tih listova skrenuli usmeno pažnju na to, dobili smo razne izbjegavajuće odgovore, a glavna nota je bila onakova:

— To se tako ukorjenilo, da nema smisla o tome više ni diskutirati.

— Pa to zahtjevaju izvjesni obziri.

— Kakovo zlo je u tome?

— Valjda vam je poznato, moj gospodine, da postoji međunarodna konvencija prema kojoj trebu mjesna imena pisati onako kako se pišu u dočinjenoj državi.

Ove i slične odgovore smo dobivali na našu upozoravanja, a onaj koji nam je do posljednji odgovor (onaj s međunarodnom konvencijom) gledao nas je s visokim i sazlijnim kakovitom strog profesor gleda nekog prvoškolca koji se usudio izrezci neku svetu misao.

I šta smo mogli nego nastavili s našim upozoravanjem tražeći usput i dokaze da razumiju to naše »vre doljube« i »nepogrešive« tameće dobro međunarodnih običaja.

Budući da ni povjesni ni lingvistički ni politički razlozi nemaju takove uverljivosti za neke naše krugove, pružamo danas tim našim »poznavocima« međunarodnih konvencija slijedeći dokaz:

— U tiskari »Vedetta d'Italia« na Rijeci štampan je 1937 pod br. 329 prospakt Opatije hrvatskim jezikom. Na naslovnoj strani je slika Opatije i natpis »Abbazia«, ali unutra čitamo doslovno:

— Direktori vlakovi dolaze u Opatiju više puta na dan iz Rima, T r a s t i d . — Opatija okružuje... od kojih je U c k i a . Autobusna veza s R i j e k o m , P o s t o j n o m ... putić što se ubavo vijuju između Opatije i Lovrana (a ne Lourane) itd.

Na maloj stranici osmine je osam puta spomenuto Opatija, a ni jedan put Abbazia, a slično je i sa drugim citiranim mjestima.

Ako nekome ni to nije dosta, neka postuša na radio talijanske radiostанице koje daju izvještaje i hrvatskim jezikom, pa će i tačno čuti Opatija, a ne Abbazia, Rijeka, a ne Fiume i sl.

Né znamo hoće li to biti za izvjesne ljudi dovoljno uverljivo i hoće li osjetiti l k c i j u , ne od nas, već o d s a m i h T a l i j a n a , ali smo sigurni da ne bi ni jedan kulturni narod na svijetu dozvolio da mu njegova vlastita štampa svakodnevno ruši ugled takovom lukejskom »udvornošću ili neoprostivim neznanjem i ograničenosti. (t.)

NIJEMCI O NIJEMCIMA

Dr. Schuschnigg ne zaboravlja Juzni Tirol — Ministar dr. Frick o njemačkim narodnim manjinama — Organ čeških Nijemaca o Južnom Tirolu

»Oberschlesischer Kurier« od 10. pl. šte: Austrijski savezni kancelar dr. Schuschnigg je ovih dana u generalnoj skupštini »Društva prijatelja Istočnog Tirola«, nišanju spomena vrijednom jasnošću, na sudbinu južnotirolaca. On je rekao: »Južni Tirol nam je prišao sreću stoga jer je on za nas posljednji ostatak one ljepe zemlje, koja jednom naša bijaše, i koju mi nikada ne možemo zaboraviti. Kadoder su posljednje vrijeme austrijski listovi navijali i upućivali na sudbinu njemačkih južnotirolaca.«

»Vorarlberg Tagblatt« donosi govor kojega je održao bivši ministar unutarnjih poslova dr. Frick u

Gleichtwitzu. Tom prilikom je dr. Frick rekao:

— Ali nikada ne možemo dopustiti da se Nijemci koji su pod tujom vlastu progoni i muči radi njihovog svijesnog njemačanstva. To nije unutarnje pitanje ovi one države, kako bi neki htjeli, već je to pitanje cijelog njemačkog naroda. Zato mi saudevujemo sa sudbinom svoje braće Izvan naših granica a ne možemo preći preko sudbine naših braće koji se nalaze u tujim državama. *

Stari organ čeških Nijemaca »Bohemian« piše: Političko prijateljstvo između Italije i Njemačke nije nimalo

poboljšalo položaj Nijemaca u Južnom Tirolu. Čini se da je baš to prijateljstvo imalo za posljedicu da se progoni južnotirolaca pošte u posljednje vrijeme. Oni zadnji ostaci njemačke štampe u Južnom Tirolu su dobili koncem prošle godine nalog od bocenskog prefekta Mastromatteia da ne smiju više upotrebljavati njemačka imena za rijeke, gore itd. u Južnom Tirolu. Da se solak pozas te izmjene konstruirao je senator Tolomej neki leksikon koji sadrži 18.000 talijanskih imena za mjesta, rijeke, rijeke itd. u Južnom Tirolu. Time je nastala takova zbrka, da se u toj novoj topografiji ne mogu snaci ni sami Talijani.

Leto 1937 — leto meddržavnih pogodb

Zvana dunajska revija za manjinska vprašanja »Nation und Staat« je objavila u letosnji tamarski številki pod gonjim naslovom na prvem mestu članek samega urednika Ferdinand Uexkülla. U njem ugotavlja, kako so se v pravkar pretekli leti močno uveljavili bilaterali razgovori in dogovori med posamezni državami o manjinske problemu. Predvsem omjenja razgovore med Jugoslavijo in Italijo. Piše tako le:

»Popolnoma oficijelno obliko je dobit razgovor o nacionalnopoliččih problemih med Italijo in Jugoslavijo, ko sta si te dve državi odločili iz postopega izboljšanja njunega razmerja izvajati zaključke in lini počedbeno dati novo trdno podlago. Iz jugoslovanskega tista zaznavamo, da so se jugoslovanski posredovalci resno prizadevali, kako so zdržali tudi narodnopoličči položaj svojih rojaku so severozahodni Italiji in im preskrbeli večjo svobo- do glede rabe jezika, tiski, cirkve- ga življenja in še posebno glede sol- stva. Zaključek teh razgovorov le javno izrazil grof Ciano v Beogradu 25 marca o priliki podpisovanja »politič- nega dogovora«. Italijanski državnik je izrazil svoje prepričanje, da je dogovor imel ugodne posledice za mejno prehivalstvo obeh držav. Obvestil pa je ministarskega predsednika Stoladino- vica o koncilijaninih navodilih, ki so jih dalo italijsko oblasti glede počesa in rabe srbsko-hrvatsko-slovenskega je- zika, kakor tudi glede bogosložja v tek jezikih. Dalje je grof Ciano posdaril, da smatra on za potrebno, odstraniti med državama s skupno mejo vse razloge za konflikte in ustvariti dejanske pogoj za zaupanje in sodelovanje. Svoj nagovor je zaključil grof Ciano z oznamkom, da je duč pravkar izpostil nekaj jugoslovenskih političkih kaz- ujencev. (1)

Mi od naše strani bi samo želeli, da blise vse to uresničilo, kar je napisal Uex- küll v »Nation und Staat«.

Neprijatno škrapanje

I stručni njemački časopisi donose često opiske na vječne tužbe Nijemaca u Južnom Tirolu. Tako čitamo u okto- barskom broju monaškove »Zeit- schrift für Geopolitik« i ovo: Bila je to odluka velikih potesa Rima i Berlina da su položili jaku osovinu preko Evrope koja omogućuje Italiji da ponosno izjavi kako neće tripteti boljševizmu na Stredozemnom moru. Priljubljeno bi dakle bilo da se na najjačoj tački trenja te osovine, nekako u njenoj sredini koja se nalazi u Južnom Tirolu, što manje štedi uljem koje bi onogućavalo da osovina što manje škripi u svojim ležajima. Tako se misli da se o sudbinu narodnih manjina ne mora voditi puno računa, trebaće biti ipak Rima radi svojih odnosa s Njemačkom, odnositi se istu all neprijatnu oštreti iz ruk u svojih neprijatelja poboljšavši položaj Nijemaca u svojim granicama. *

— Rumunjska vlada izdala je dekret o reviziji državljanstva Židova, koji su se uselili u Besarabiju, Sedmogradsku i Bučkovinu, nadalje onih, koji su stekli to državljanstvo na području stare Rumunjske, te konacno za one Židove, kojim su državljanstvo dopitali sudovi u novoj Rumunjskoj. Židovi, koji spadaju u ovu kategoriju nemaju prava glasa prigodom predsjedničkih parlamentarnih izbora.

Osim toga le rumunjska vlada zabranila svaku diskusiju o pitanju Židova i manjina u Rumunjskoj.

ENGLESKI LISTOVI O JUŽNOM TIROLU

Poznat je upit na ministra Edena u engleskom Donjem domu kolega, je bio postavljen konzervativni poslanički Duncan Sandy tražeći da ministar razjasni talijanskog zahtjev da se Njemačkoj vrati kolonije. Spomenuti poslanik je tom prilikom nadodao da bi trebalo staviti upit Rimu koliko zemlje u Africi je Italija voljna da ustupi Njemačkoj i da li joj hće ustupiti i štograd u Evropi na primjer kakav komad Južnog Tirola.

Dvadeset dana kasnije je došlo u engleskom Gornjem domu do rasprave o narodnim manjinama u Evropi, pa je visećun Sankay izjavio tom prilikom da treba kod ispitivanja progona nađući manjina misliti u prvom redu na Njemuču i Južnom Tirolu kojih ih je sudbina naročito teška i žalosna. Ta interpelacija, kao i slična majora Attila, dala je povodu odgovora predstavnika Newilla Chamberlaina. On je izjavio da ta pitanja spadaju u okvir općeg uređenja (general settlement). U toj istoj stvari su govorili i lord Cecil i lord Parmoor, pa je ciljata rasprava imala za posljedicu da se engleska stampa živo zainteresira za pitanje narodnih manjina, pa se i nadale ba- vići tim pitanjima.

Tako na pr. »Manchester Guardian« piše o načinu razraštenja seljaka preko »Ente di rascita agraria per le Tre Venezie« i kaže da je to fajnskijurni način da se njemačkim i slavenskim seljacima odzvemo zemlja, a kada im se oduzeša zemlja, ostaju bez sredstava za život pa moraju ili emigrirati ili odlaze u gradove gdje se de- nationaliziraju. List opisuje žalost i očaj tih seljaka koji drže svoju zemlju od starine u svojim rukama, a sada je gube i postaju proletari. Nadaju se ukazu na posljednji poljsko-njemački ugovor o manjinama i podvlači se kako

Podpisnik zaključuje da takav postupak nije nimalo pametan i da sve to ne može znati gdje se čovjek prema specijaljama nalazi, budući da seljaci ne znaju da se to njihovo mjesto zove nekako drukčije nego što se zvalo već hiljadu godina.

Dopisnik zaključuje da takav postupak nije nimalo pametan i da sve to ne može znati gdje se čovjek prema specijaljama nalazi, budući da seljaci ne znaju da se to njihovo mjesto zove nekako drukčije nego što se zvalo već hiljadu godina.

NIJEMCI U DANSKOJ GDJE OSTAJE I NIJEMCI U ITALIJI

Praška »Bohemian«, organ čeških Nijemaca donosi ovaj zanimljiv članak: Prijateljstvo između Njemačke, Italije i Austrije ne pokazuje posljedice za Južni Tirol. Čuje se da borba protiv njemstva u Južnom Tirolu stupa u novi stadij. Najprije budu imena mesta potpuno izmjenjena. Trebaju po planu potpuno izmjenjena. Senator Tolomej-a stara njemačka terenska imena doći na red. Ni brdo ni polje, ni dvorići ni rijeke ne smiju biti označena, dosadašnjim imenima. Senator je napisao leksikon u kojem je Italijanizirao 18.000 njemačkih imena.

Neki njemački listovi Južnog Tirola dobili su već u septembru nalog da ne smiju više upotrebljavati njemačka te-

renjska imena.

SUDBINA ŽALBI KOD DRUŠTVA NARODA

»Journal de Geneve« javlja da je do sada došlo u Društvu naroda predanju 846 tužbi narodnih manjina protiv postupaka država u kojima se te manjine nalaze. Od tog velikog broja tužbi došlo je bilo do sada u raspravi samo 7 (sedam) tužbi, ali ni te nije bile rješene. Te brojke jasno pokazuju kako je potrebna reforma u Društvu naroda.

VAŽNI DOGADAJI U SVIJETU

Španjolska i Kina

Borbe u Španjolskoj su ponovno oživjele. Iza neuspjeha pobunjeničkih ofenziva da frontalnim napadajima uzmu Teruel, započeli su pobunjenički novi ofenzivi na estremadurskoj fronti. Piše se, stavlje, da general Franco liceo vodi tu ofenzivu. Ofenziva je u toku i pobunjenici su imali neke uspjehe, a na prevojima Sierre vrse i dalje snajperi pritisak na položaje republikana. Prema posljednjim vijestima, vladine čete su počele davati uporan otpor i Barcelona javlja o gubitcima pobunjenika. Pobunjenički generalisti imali znatnih uspjeha na riječi Alfambri kod Teruela. Pobunjenici tvrde, da je na riječi Alfambri poginulo 3.000 republikanaca, a daljnji 3.000 republikanaca da je zarobljeno. Cilj Francove ofenzive je da ostobi put Teruel-Saragosa.

Kinesko-japanski rat došao je u stadij, gdje brz razvitak ne treba očekivati. Na glavnim frontovima sve više razvija pozicioni rat, dok se na fronti kod Wuhua Japanci trude da dovršenjem polađenja održe otvorenu borbu. Proširenje ratnog poprišta prema jugu Kine nije izvršeno, jer su Japanci ustredili sve jačeg otpora Kinezu posljednjih dana vezani svim snagama za centralni front, tako da im nedostaju snage za izvršenje ekspedicije protiv Kantona.

Ali pored ovih borbi na samim frontama još jedna nepredviđena okolnost veze veliki broj njihovih vojnikaiza fronte, na velikoj teritoriji koju su Japanci doduće osvojili, ali im je nemoguće zapošesti u tolikoj mjeri da bili potpuno sigurni. Kinezzi su iskoristili tu činjenicu i izvještaj stalne četničke borbe u cijelom okupiranom području, gdje kineski rodoljubi spremni da svakog časa štvrtau svoj život za domovinu ne prestanju uzmerniruju protivnika i time vežu veliki broj vojnika za pozadinu i osiguranje veza. Kineska vlast odlučila je podjeliti među nešire pučke stope oružje i municiju, da ih ospose za gverilski rat.

Cang-Kui-Sek je sam preuzeo zapovjedništvo nad kineskim trupama u sjevernoj Kini.

Potapljanje engleskih brodova

U Sredozemnom moru je potopljen i drugi engleski trgovачki brod ovih dana. Potopili su ga avioni koji su došli iz Palme na Malorki. U Engleskoj je to izazvalo strašno uzbudjenje, pa je engleska vlast bila prisiljena da oštrostupi protiv generala Franca, jer Englez kažu da je dokazano da su njegove podmornice i avioni potopili te brodove. Engleska vlast je poslala oštru notu Francu, a ministar vanjskih poslova Eden je u Domenu dozrad oštar govor, u kojem je najavio da će britanska vlast više neće zadovoljiti stereotipnim ispravkama Burgosa, nego će osim zahtjeva otsteta sama utjerati otstelu, a osim toga će poduzeti i druge povremene represalije. U tom dijelu govora je Eden naglašavao odlučno riječ represalije, tako da se vidjelo, kako se britanska vlast više neće šaliti. Britanska je vlast odučila u svakom slučaju ili uz bilo koju cijenu osigurati nesmetani prolaz britanskih brodova. Sredozemnom morem.

Što se tiče novih mjeru na Sredozemnom moru Eden je najavio: Pojačanje pomorskih patrolova, pojačanje broja krtstaša, koji će biti na čelu ovih pomorskih patrola. Naredjeno je zapovjednicima britanskih kontrolnih brodova, da bez ikakve opomene smješta otvore vatru na svaku podmornicu, koju zateknut u kontrolnim zonama i da pucnje smješta na svaki avion koji se približi ratnim brodovima.

Ova zapovijed je odučila i prema tome zapovjednici britanskih ratnih brodova da neće na časku krmati, nego će smješta otvori vatru čim primjeti bilo čiju podmornicu u tim zonama. Ta poštostna kontrola stupila je na snagu u noći izmedju nedjelje i pondjeljka. Kontrola se vrši u zajednici s francuskim ratnom mornaricom, dok Italija vrši kontrolu u svojoj zoni.

Njemački i talijanski listovi, a i nekoj i drugim državama, koji brane španjolske pobunjenike kažu da je Engleska pristrana u korist republikanaca.

Promjene u Njemačkoj

U Njemačkoj je došlo do promjena. Hitler je preuzeo svu vlast u svoje ruke. Ministar vojske Blomberg je otišao, to ministarstvo je ukinuto i komandu nad vojskom je preuzeo leno Hitler. Time u svojim rukama drži i vojsku i politiku, po uzoru na Mussolinija. Marsalom je postao Goering. Osim toga su nastale promjene i u diplomaciji. Mjesto von Neuratha, postao je

ODLOMCI IZ NAŠE POVIJESTI

LAGOLJAŠKI NATPIS U TRSTU

Profesor zagrebačkog sveučilišta g. dr. Ante Dabinić objavio je u "Obzoru" ovu raspravu o glagoljaškom natpisu u Trstu. Taj članak su prenijeli i neki drugi listovi, a među njima i splitski "Jadranski dnevnik" koji donosi i ovaj uvod:

"Glagoljaško pismo, glagoljaška književnost, glagoljica u službi Božjoi — jedan je od najlepših kulturnih spomenika koje je hrvatski narod postavio sebi već u najranije doba svojeg samostalnog državnog i narodnog doba. Time što je hrvatski narod uspio, da državni kancelar Hitler preuzeo vrhovno vojničko zapovjedništvo i da je von Ribbentrop postao ministar vanjskih poslova. Općenito se upozorava na jačanje pozicije državnog kancelara Hitlera. — Daily Express u svojim komentarima konstatira da Hitler ima danas veću vlast, nego što je imao i sam njemački car. Isti list drži da je ovaj preokret u Njemačkoj sudobosan za Evropu."

MALE VIJESTI

Nicaragua je priznala talijansko carstvo time što je novi poslanik republike Nicaragua Medina u Rimu predao akreditivni pismu naslovnicu na "kralja Italije i cara Abesinije". *

U engleskoj štampi ovili, dana mnogo se piše o poteskućima talijanske kolonijalne uprave u Abesiniji i ističe se, kako talijansko gospodstvo u Abesiniji ne dolazi u pitanje, dok Italija živi u miru s Evropom, Egipatom i Francuskom Sjevernom Afrikom.

Veliko fašističko vijeće, koji će se sastati 3. marta u 22 sata u palati Venecija, ima da će, pretešta ovaj dnevni red: Izvještaj o međunarodnom položaju, Izvještaj o aktivnosti stranke i talijanske liktorske omladine, izvještaj o ekonomskom i finansijskom položaju, izvještaj o unutrašnjem i demografskom položaju i konstituirajući izvještaj o konstituiranju fašističke skupštine i korporacija. *

U Palazzo Venezia primio je Mussolini više zapovjednika fašističke milicije i sašlušao njihove raporte. Crnili su i sada 534.000 i 23.213 oficira.

Sovjetska vlast preko svoje ambasade u Rimu uložila je protest na rješenje milanskog suda radi zaplijene sovjetske svojine u milanskom području Banco di Roma.

Za zabilježenje s Italijom i za priznajanje fašističkoga imperija te za uspostavu diplomatskih odnosa s generalom Frankom postale su spomenici belgijskoj vlasti ujedinjene katoličke stranke u Belgiji.

Francuski desničarski list "Journal de la France" je na katalonsku granicu stiglo 40.000 tonalnog materijala engleskog, francuskog i čehoslovačkog poriljaka. Isti je upućen Španjolskoj republikancima. Osim toga javlja da "Internacionalni odbor za pomoć Španjolskoj" nastavlja regrutiranjem dobrovoljaca, kojih upućuje u Španjolsku, iz Pariza i Lione.

Kakih 200 km. od američke obale se je vrclo letalo ital. letalca Stoppinija ki se je spustilo u more. Na pomoć je prihvatilo neko nemško letalo, ki skoraj presegao poludugu milijardi lit. lotno. Toda to ni dovolj. Odakle je Italija zasedla Abesiniju so mogli tel rednih letnih postavki dodati še maršalkišen visok znesek. Tako je uradni list prinesao za dva dekreta, ki se nanašata na Izdak za Italijanske kolonije. Za prispjevki proračunu Abesinije je došlo za 6 let vnaprijed vsako leto po eno miliارد Italijanskih lir. Poleti će se došlo do nešadnjalj 2 miliard lir letno — tudi za šest let vnaprijed — za Javna dela u Abesiniji. Iz tega je razvidno, da mora Italija poleti rednih vysakotetnih postavki za kolonije dodati izredne še za Abesiniju u znesku 3 miliard na leto, kar bo došlo u predviđenih šestih letih skupaj 18 miliard lir. To je ogromna investicija kapitala, ki bo, po misnju tujih časopisov, ostati nerentabilen.

Nemška knjiga na indeksu. "Osservatore Romano" je objavio, da je postavljena na indeks knjiga prof. E. Bergmannia iz Leipziga s naslovom "Prirodna doktrina duha — sistem polovanjivanja u razlage noriljskoga nemškoga sveta". *

Po zavjetu Abesinije so Italijanski listi naglašali, da je Italija zasedlo Abesiniju pridobila tudi 10 milijon novih državljanov. Na ta način so hoteli podčrtati tudi dejstvo, da je to ne samo gospodarska temeće tudi pridobijte u vojaškom smislu. Te navede po niso točne, kajli same Italijanske statistike za leto 1937 navaja, da so Steti 30. junija 1936 komaj 5.300.000 prebivalcev. — (Agis).

GLAGOLJAŠKI NATPIS U TRSTU

Ispod prvog retka (rotat, omne datum) je urezan u kamenu čudnovati natpis pomiješan od glagoljskih, ždovskih, grčkih slova, koji je sadržavao običajnu zakletvenu formulu (formula impetratoria) kakvih imamo i dosta velikom broju po mnogim mediteranskim i levantskim gradovima, osobito u južnoj Španjolskoj i u Maloj Aziji i čak u staročitim zgradama. Sva je prilikom da se značenje tog natpisa mora pokriti s izrekom "Osvetio im se Isuse".

Autor ovog natpisa bio je Giambattista de Monticoli iz Sassuole blizu Modene, sin trčanskog grđanskog kancelara Cristofora de Monticoli. Otac mu je bio ubijen tokom jedne svadbe 14 kolovoza 1469.

A sam je Giambattista rodjen u Trstu god. 1468., postavljen g. 1497. za kaptolskog kanonika sv. Justa u Trstu, ali odmah dođuću godinu premješten u Lublanu i dobio kao nadarbinu župu Hrušicu (Crusizza). Uzrok toga prenještenja bila je svadja s kaptolskim dekanom, kojemu je Monticoli, čim se, opatio dosta tešku čušku pred skupljnjom narodom tokom službe Božje.

Da je prilikom svojeg, valjda nedobrovoljnog odlaska dao urezati gornju zakletvenu formulu nije nikakvo čudo. Rotet omne fatum (ili, kako je na Gundulicu rekao, kolo srće unaokolo vrteći se ne prestaje) hocće da izrazi nadu u preokret u prilikama izgagna nog kanonika.

Zanimljivo je, da se ovde glagolicom poslužio, premda samo za mali broj slova, rođenog Talijanac, podrijetom iz okoline Modene. Sva je prilika, da su svećenici trčanske biskupije morali učiti ono vrijeme za potrebe svojih vjernika hrvatski jezik i naše staro pismo. To nas nema čuditi, kada znamo, da je selo Općina tito da samoga Trsta zabilježena, kako svjedoči djelo opata Jakoba Cavalli (Trieste nel Quattrocento) u XIV. stoljeću (Opchiena 1337) i da su se propovedi održavale slovenski za puk gradske okoline i za stanovnike sv. Jakoba i sv. Vida (S. Vito) još u vrijeme renesanse. Glagoliticu je dobro poznavao među drugima biskup Vergerije, prijatelj reformacije. A sami trčanski trgovci — grad je ordna broj jedva 4.000 stanovnika, t. i. manje od Dubrovnika — bili su radi svojih poslovnih potreba, barmen do neke mjeri veći jeziku neposredno: gradskog zaledja.

Ovaj natpis što je pobudio pažnju našeg svijeta u Trstu čuva se u trčanskom lapidariju.

Koliko stane Afrika Italijo vsako leto?

Trst, februara 1938. Poznate su Italijanske štampe točke dnevnog reda za sastanak veliko fašističkog vijeća, koji se održaje 3. marta ove godine. Jedna od glavnih točaka dnevnog reda velikog fašističkog vijeća biti će svačakoj najvažnije pitanje reorganizacije fašističke Italije. Stvar raspravljanja biti će reorganizacija fašističkog parlamenta i osnivanje i konstituiranje novih fašističkih stalskih komora.

U vezi sa gornjim sastankom velikog fašističkog vijeća, saznamjemo iz dobro obavijestenog krugova, da se isti nije riješio održavao i ako je bio više puta začaran zbog nastalih nesuglasica između najviših državnih funkcionara i Mussolinija, a isto tako i radi sporog našlog upravo radi gore navedene točke dnevnog reda između same krune i Mussolinija.

Italija i Španjolsko maslinovo ulje

Italija producira godišnje oko 13,5 milijuna metarskih centi masline. Čitav prinos skoro isključivo ide u rafinerije, koje od njega produciraju 2,3 milijuna hektolitara maslinovog ulja. Ta industrija ima oko 30 poduzeća, od kojih je većina u Liguriji. Najveći proizvođač maslinovog ulja je međutim bila Španija, čija je godišnja produkcija 1933-34 godine iznosila 3,1 milijun hektolitara. Italija je svoje učestvovanje u Španjolskom ratu iskoristila, očigledno privredno i u tom pogledu. U Španjolsku su poslani talijanski radnici, da za talijanske rafinerije osiguraju prinos masline u Andaluziju. Ulje od Španjolskih maslin je pak prodano u inostranstvo ili za devize ili za pravo na kompenzaciju razmjenu. Izvoznici su dobili specijalne premije.

PITANJE PRIVREDNE AUTARKIJE U ITALIJI

Privredna politika fašizma u Italiji nije imala jedinstveni pravac u svome razvitiu. U prvo vrijeme po dolasku na vlast, Mussolini je zastupao privredni liberalizam s širem smislu. Shodno tom pravcu u privrednoj politici trudio se tadašnji ministar finansija Stefani, da otstvari svu ograničenja koja, već u vremenu svjetskoga rata, No ubrzo zatim talijanska vlada čini nužna ostanjanja od privrednog liberalizma. Uporedjujući sa pogorsanjem privrednih prilika, državna intervencija se opažala, gotovo u svim branšama ekonomskog djelatnosti. Ali ta intervencija se smatrao samo kao privremena mjeru, radi saniranja tadašnjih ekonomskih prilika koje su bile logična posljedica opće privredne depresije. S popoštanjem ekonomskog situacije imalo se optički postepeno u ekonomskom liberalizmu.

Medutim rat u Abesiniji i privredne sankcije koje je primjenjivano Društvo naroda u godini 1935–36 prema Italiji izazvali su pitanje koje duboko zadire u privredni i politički život da našte Italije. Ali to pitanje nije od malog interesa i izvan svih granica, pogotovo kad je pitanje kolonija i sirovina postalo jednim od najvažnijih međunarodnih problema. To je pitanje autarkije ili privredne samodovoljnosti, prema kojoj je usredotočeno sva pažnja i svi napori talijanskih vlasti, a naročito od primjene privrednih sankcija na ovamo. Sva odlučnost i pripravnost sprovođenja gotovo totalitarne autarkske privredne politike naročito se vidi iz zakleve koju je položio talijanski narod pred svojim vodom, u Rimu 9. maja 1936. god., a koja glasi: »In tutti i campi della produzione e del consumo sarà intensificata la lotta per l'emancipazione economica nazionale con l'esclusione dei prodotti dei Paesi socialisti in modo permanente e irrevocabile.« Ova zakleva ima bili osnovu nove privredne politike, potpuno precirijentne talijanske privrede.

Prednet ovog članka je, da utvrdi mjeru privredne zavisnosti Italije od inostranstva, da ukaže mogućnost reakcije jedne takve privredne politike i njene posljedice.

U relativnu prenaseljenost, oskudicu u sirovinama i životilim namirnicama spada u najvažniju činioce privrednog života Italije. U pogledu sirovina Italija je najsiromašnija velika sila, siromašnija stavište i od Njemačke i Japana, pred kome se postavlja slični problemi. Sirovine koje Italija proizvodi u dovođenju mlađe, pa čak i izvozi, malobrojne su: sumpor, živa, buksit. Ostale osnovne sirovine tako važne za industriju moraju se u većoj ili manjoj mjeri uvoziti: ugaj, nafta, mangani, gvožđe, antimon, cink, olov, bakar, nikal, hrom, kalijev soli, fosfat, srebro, zlato, platina, volfram. Procentualna zavisnost Italije od inostranstva u pogledu najvažnijih sirovina je za: ugaj 85 posto,

nafta 99 posto, gvožđe i čelik 80 posto, njih cijena i cijena na svjetskim tržištima je velika. Terete privredne izolacije snosi talijanski potrošač, plaćajući proizvode dva puta većom količinom novca nego što bi to mogao učiniti da ne postoji zaštita carine koje u krajnjoj iljini koriste nekolicini velikih proizvođača.

Autarkija, izdvajanje Italije iz svjetske privredne cjeline, postiže se uz velike troškove i izrtve. I poređ dosad postignutih djelomičnih uspjeha, pretrežno u poljoprivredi, pitanje snabdjevanja kaka u sirovinama tako i u životinjnim namirnicama, ostaje nerješivo. Ni kom slučaju ono se ne može riješiti daljim pojačanjem izolovanja od ostalog svijeta. Specijalna privredna struktura Italije upućuje se na što vršće ukopavanje u svjetski proizvodni proces. Izdvajanje iz svjetske privredne cjeline, koje ne provode ni daleko snažnije bogatije zemlje, pada na teret najširi potrošačkih masa, čija je kupovna moć u Italiji i onako svedena na najmanju mjeru.

Iz svega ovoga možemo zaključiti, da autarkija dovodi do porasta proizvodnih troškova i do opadanja standarda života domaćeg stanovništva i to poglavito najsiromašnijih narodnih slojeva. U autarkske privredne ekonomski model (što jeftinije snabdjevanje), postiže se zamjjeni hidroelektričnom energijom. I poređ povećane proizvodnje hidroelektrične energije ipak zavistnost Italije od drugih država i kod te najvažnije rude (ugaja) ostala je i da je nerješivo.

Te tendencije za privrednu autarkiju ispoljavaju se naročito u poljoprivredi. Velik je oblut rječnik svih onih mjeru koji su doneseni radi povećanja agrarne proizvodnje. Isušavanje podvodnih terena, kanalizacija, davanje kredita, odobruvanje izvoznih premija, podizanje zaštitnih carina, čine čitav jedan agrarno-politički sistem. Pored svih tih mjeru, naročito mjesto je zauzimala poljoprivrednoj politici borba za žito (battaglia del grano), koja je punih 6 godina od 1926–32 davalu obilježje privrednoj politici zemlje. Povećanje poljoprivredne proizvodnje, naročito žitarica, nastupilo je, tako da se Italija u periodu kampanje 1926–32 donekle oslobodila uvoza stranih proizvoda. Ali teret oslobođenja od inostranstva u pogledu podmirenja potreba u agrarnim proizvodima pao je u svoju cijelinu na talijanskog potrošača, dakle, na najšire narodne slojeve. Koristi od autarkije osjetili su u glavnom proizvođači, a u prvoj redi posebno veliki imanja. Zahvaljujući visokim uvoznim carinama domaći proizvođači su prodavali robu po dvostruko većim cijenama iznad cijena svjetskog paritetra. To nam ilustrira činjenica da je cijena pšenice godine 1932 po kv. jazašala na domaćem tržištu 110 lira, dok je na svjetskom 49 lira, jedan galon benzina u riječkom portu francu, koji je izdvojen iz talijanskog carinskog područja, stoji po prilično 20 dinara, dok se isti galon u Italiji plaće 50 dinara. Kod ostalih proizvoda, razlike između unutar-

našta 99 posto, gvožđe i čelik 80 posto, njih cijena i cijena na svjetskim tržištima je velika. Terete privredne izolacije snosi talijanski potrošač, plaćajući proizvode dva puta većom količinom novca nego što bi to mogao učiniti da ne postoji zaštita carine koje u krajnjoj iljini koriste nekolicini velikih proizvođača.

Autarkija, izdvajanje Italije iz svjetske privredne cjeline, postiže se uz velike troškove i izrtve. I poređ dosad postignutih djelomičnih uspjeha, pretrežno u poljoprivredi, pitanje snabdjevanja kaka u sirovinama tako i u životinjnim namirnicama, ostaje nerješivo. Ni kom slučaju ono se ne može riješiti daljim pojačanjem izolovanja od ostalog svijeta. Specijalna privredna struktura Italije upućuje se na što vršće ukopavanje u svjetski proizvodni proces. Izdvajanje iz svjetske privredne cjeline, koje ne provode ni daleko snažnije bogatije zemlje, pada na teret najširi potrošačkih masa, čija je kupovna moć u Italiji i onako svedena na najmanju mjeru.

Iz svega ovoga možemo zaključiti, da autarkija dovodi do porasta proizvodnih troškova i do opadanja standarda života domaćeg stanovništva i to poglavito najsiromašnijih narodnih slojeva. U autarkske privredne ekonomski model (što jeftinije snabdjevanje), postiže se zamjjeni hidroelektričnom energijom. I poređ povećane proizvodnje hidroelektrične energije ipak zavistnost Italije od drugih država i kod te najvažnije rude (ugaja) ostala je i da je nerješivo.

Te tendencije za privrednu autarkiju ispoljavaju se naročito u poljoprivredi. Velik je oblut rječnik svih onih mjeru koji su doneseni radi povećanja agrarne proizvodnje. Isušavanje podvodnih terena, kanalizacija, davanje kredita, odobruvanje izvoznih premija, podizanje zaštitnih carina, čine čitav jedan agrarno-politički sistem. Pored svih tih mjeru, naročito mjesto je zauzimala poljoprivrednoj politici borba za žito (battaglia del grano), koja je punih 6 godina od 1926–32 davalu obilježje privrednoj politici zemlje. Povećanje poljoprivredne proizvodnje, naročito žitarica, nastupilo je, tako da se Italija u periodu kampanje 1926–32 donekle oslobodila uvoza stranih proizvoda. Ali teret oslobođenja od inostranstva u pogledu podmirenja potreba u agrarnim proizvodima pao je u svoju cijelinu na talijanskog potrošača, dakle, na najšire narodne slojeve. Koristi od autarkije osjetili su u glavnom proizvođači, a u prvoj redi posebno veliki imanja. Zahvaljujući visokim uvoznim carinama domaći proizvođači su prodavali robu po dvostruko većim cijenama iznad cijena svjetskog paritetra. To nam ilustrira činjenica da je cijena pšenice godine 1932 po kv. jazašala na domaćem tržištu 110 lira, dok je na svjetskom 49 lira, jedan galon benzina u riječkom portu francu, koji je izdvojen iz talijanskog carinskog područja, stoji po prilično 20 dinara, dok se isti galon u Italiji plaće 50 dinara. Kod ostalih proizvoda, razlike između unutar-

Križmančić Silvo.

JURINA I FRANINA



Jurina: Kamo si se uputija, Jure, z ton sprton.

Jurina: Gren malo po svitu iskati pretele.

Jurina: To će reći da greš na duži put priko mora.

Jurina: Tamo da nikamo. Iman ja tamu jenega preteja pak bi je gjen malo poškoda da vidin ča je novega.

Jurina: Lipi moj Jure, ma on čete zatbatunati; Niki gorevaju da ti on ni nikakav preteja, da te štima za sbluina... preteja si mu samo toliko koliko je on tebe potriban! Ja paran da bi bilo bolje da ne greš na ta put. Put je trudan i čovika zmući.

Jurina: Zmuči, ma ja neću miša po karunah hoditi i u starih manavlah. Lipi moj Franina, ja ču se lipo na meken peljati, a ti pur drži da on ni preteja. A reči ti meni kakovi su pak preteja Kineži i Japuzi?

Jurina: A nikakovi, ču ne vidiš da Januneži deluju da te Kineži. Pretelji bi mogli biti samo ud straha!

Jurina: E, vidiš zašto ja nikemu ne bih bija takov preteja, ki me lipo dočeči ka pogosti lipo mi povida i čud i slatko kusejja kakoj drozak!

Jurina: Ma tr ti si bira reka da do takovega pretejlstva ne držiš ni pipu vode, ča si se i ti Jure smutija! Dokle oni h kemu greš vidi na tojoj glavi klubavči i brinavreku na nogah on če te same za soga štimati!

Jurina: Ti je da trdu besidu, da ja ne greš nikamom, a ča ni i on biha poli mene i tu ga ja nis lipo pogostija i da mi je trdu besidu da smo pretejlji!

Jurina: Ti je da trdu besidu, ma je ni bija kapuc dižati kakoj ni muia rovinjska vriču pak je z sebe hitja!

Jurina: Ma ti me ufendivaš i stija biš da pljuknen na takovo pretejlstvo.

Jurina: Pljuknuti ne pljuknuti – drž da beside, drž, ali samo da bude besida za besidu, ko ne pretejlstvo tribe razvrči.

Jurina: Ma i ja din tako!

ZAPISKI KMEČKEGA FANTA

AKŠNO SEM VIDEL SICILIJU

KJER TRTA NAJBOLJE USPEVA

Med svojo vojaško dobo sem kakor številni naši primorski rojaci preživeli tudi na italijanskem otoku Siciliji. Že je otok, ki ga loči priljubljen 3 km široka morska ožina od južnega dela italijanskega polotoka, Kalabrije. Ko smo se vozili proti ožini, se nam je že dajuće uprlo oklo v krajnosti vrh ognjenika Elne, ki stoji blizu obale med mestoma Messinom in Catanijom nad 3.000 m, visoko pod nebo. Mogičen je stopek lega ognjenika, in lep je pogled nanje. Če bi ta zemeljski moloži le ne bil tako muhast! Nepritekovanovo mu začudi da je dovolj dolgo miroval, pa prične godrnjati in bobnjenje v njevi nobranjnosti narašča boj in volj. Iz njegovega odprtrega vrha se prikazeta dim in ogenj, nato pa bruha med silnim treskanjem in bobnjenjem visoko pod nebo gorenje snov, ki pada na počelo in daleč naokrog, ob enem pa se izlivata kakor gost katran tudi neposredno iz ognjenikovega žrela in leže počasni na vseh stranic pobočju daleč navzdol, dokler se ne ohladi toliko, da se tok ustavlja. Mcdtem pa se zemlja trese in razdejanje je vsaki krat veliko. Kamor koli pada izbruhnil gorenje peči, in kar zanj je zareča lava, je vse uniceno. Tako je že večkrat razruljil potres Messinu in druge kraje okrog ognjenika in lava je zasula številne vasi in učinila pokrajino. Prehvalstvu je povzročil ognjenik že nestekotor ogromno škodo ne le na imetu, marčeč tudi mnogo življenj je ostalo pod ruševinami sesutih poslopij. Komaj pa mine nevarnost, se vse zopet z vremenu loti dela in porušen kraj vstaja tako iznova na istih mestih, kjer so bili.

Posebno pred nekaj leti se je ognjenik Etna dvije razbesnil in med sunčkovimi tresljaji je bilo porušenih veliko število kraljev, lava pa je zalla poboco v njeni ognjeniku, prikelje v mestu kar celo skriva svoj zeleni plasti.

Uvod v sicilijansko pomlad (meseca oktobra) je dolgotrajen dež, ki hje po 14 dñi neprestano. Ta dež shlači zemljo. Vrčina poneha, zemlja se naplje vode in tako oživi zopet vsa priroda. Tedaj se počakuje vse rastlinstvo južnega sonca v svoji bujni pestrosti.

KMEČKO DELO

V spravljanju svojih pridevljaj se drži sicilijanski kmet zelo trdovratno stari običajev. Tako n. pr. na Siciliji mlačave v našem smislu ne poznajo. Kmet tam dolci ludi nima mlatičnih strojev. Vse to delo opravlja s pomočjo oskar, kgor so delhi to že njegov davnil pradeče. Ko žito požanjejo, ga povezijo v velike snope in ga spravijo v mlatičniku. Ta je zgrajena iz cementa in ima obliko ogromnega krožnika s premerom nekako 6 m. Sredi tega krožnika je pritrjen stebri. Ko napolnijo ves krožnik s snopi, prvečejo na stebri 3 do 4 mlatične osle. Nato se prične delo. Gospodar poganja osle med živalnim vzhlikanjem, spodbujanjem pa tudi kletviličami naokrog v slici stopajo po velikem krožniku v raznih razdaljah od sredine do mrtaka. Ko poberelo je zopet v sredini, traja obdelovanje snopov na mlatičnih šči po 2 dni, dokler ni slama take zdrobljena kakor rezanci. To rezanci uporablja kmet za krčino domača živilini. Pod sicilijanskim kmetom trava nima zadostne zemlje in vlagi, da bi mogla uspetati, zato dol živilna ne pozna enakih dobrat kakor v naših kraljih. Delo z živilom je zelo naporno in kmet se mora ves teden prav marljivo napenjati, da spravi do 1.000 kg pšenice pod streho. — Ko sem opazoval ljudi pri delu, sem moral ugotoviti, da so naši moderni stroji in druge naše pripade vendarle znatno olajšali izvajanje dela našemu kmetu.

SICILIJANSKE MLEKARICE

Mnogo zavadi sem imel v Messini, ko sem gledal sicilijanske mlekarice, ki so oskrbovali mestno prehvalstvo z mlekom. Spodaj ni navada, da bi mleko dozvali v mesto že pomoženo v posodah ali z vozički. Sicilijanska mlekarica pripelje v mesto kar celo čredo svojih koz in romi z njimi od odjemalca do odjemalca po ulicah. Pod oknom

hilje da svoje znamenje, nakar se v nadstropju pojavi glava, glava pa lonček in ta leže na vrvici počasi navzdol, kjer ga prevzame mlekarica. Ko pobere iz lonca denar, prime bližnjo kozu za roge, jo spravi na pločnik in tam načne mleko. Nato pa se lonček prineže na vrvici zopet dvigati v višino, odkor je prišel. Po opravljenem delu odkoraka mlekarica s svojo tredjo dalje do pribinjenega odjemalca, kjer se vsa procesija zopet ustavi in molža nadaljuje. Tako mora mlekarica, ki ima več število mladičev, in to morda celo v raznih ulicah, voditi svojo čredo ves dopoldan in živali prilejno proti podnevnemu utrujenje že polegati po ulicah in mirno prežekovati.

OBISI V VASI

Mod vojaških vajami sem bil v raznih vasach. Pred vasm smo navadno napravili taborišče, nato smo pa odšli v skupinah v vas na kožarje dobrega vina. Bilo nas je lepo število Slovencev in naša skupina je imela tudi več dobre picevce, tako da smo pri kožarcu vina prav veselo popevali naši slovenske pesmi. — Ko smo v nekem kraju tako prepevali, so gostje kar obstali in nas z odptimi ustili poslušali. Videti je bilo, da jim naši petje zelo užajo. Kar naenkrat nam prinese gostilnčar na mrežu dva litra vina. Spogledali smo se, ali nihče izmed nas ga ni naročil. Zato smo vprašali gostilnčarja in ta nam je povedal, da je vino naročila družba od sosednjih mladičev. Eden iz naše družbe je posredoval v mesecu septembru, obenem pa je vprašal za vrok te pozornosti. Odgovoril je nam, da zato, ker tako lepo počemo, pa tudi zaradi tega, ker dobro počnemo slovenske fante, kako so hrabri in pogumni. Pričovedali so tudi, da so med svetovno vojno borili na Primorskem in da im je bila naša pokrajinica zelo všeč. Prav radi bi si še enkrat ogledali kraje, kjer so bili pred toljimi leti v tako drugačnih okoliščinah. Lahko, rečem, da ni preteka dobra ura, pa smo že bili z domačini dobrati prijatelji, ki so bili polni hvale o naših krajevih in o naših ljudeh. Zato nam pa tudi dobre kapljice na mizi ni zmanjkalo.

S. B.

